

ЕНЦИКЛОПЕДИЯ
СТРАНИТЕ ПО СВЕТА И ТЕХНИТЕ
ЗНАМЕНА

Kimmo Kiljunen
Maailman maat ja liput
Helsingissä kustannusosakeyhtiö Otava

© Ралица Петрунова, превод, 2007 г.,
© Явора Паунова, библиотечно оформление и корица, 2007 г.
© Книгоиздателска къща „Труд“, 2007 г.

ISBN 978-954-528-775-6

Киммо Килюнен

ЕНЦИКЛОПЕДИЯ
СТРАНИТЕ ПО СВЕТА И ТЕХНИТЕ
ЗНАМЕНА

Превод от финландски
Ралица Петрунова

КНИГОИЗДАТЕЛСКА КЪЩА **tryst**, 2007

Посвещавам
на децата ми Рауха, Вейко,
Рийка и Яко, както и на племенника ми Класу
за ентузиазма

УВОДНИ ДУМИ

*Пристигна корабът веднъж на източно пристанище,
погледна го за миг морякът,
познато бе на вид.
Сърце му странно заигра,
когато своя роден флаг видя,
избледнял, посивял, одрипавял,
но познат все пак.*

Върховно изживяване за всеки моряк е да зърне родното знаме. В наши дни непрекъснато и навсякъде се срещаме както със знамето на собствената си страна, така и със знамената на чужди държави. При интензивните международни контакти светът става малък и на знамената се пада основната роля да напомнят за нашите корени и за националната ни принадлежност.

На пилоните пред хотелите се веят знамена, за да направят престоя на гостите им по-уютен. Знаменцето на колата на министър-председателя или на посланика показва, че в автомобила се намира пълновластен представител на държавата. Корабният флаг разкрива родината на плавателния съд, а знамената на граничните пунктове сочат преминаването от една държава в друга. Очите на спортистите се просълзават, когато, застанали на почетната стълбичка, гледат как знамето на тяхната страна се издига под звуците на националния химн. Привържениците на спортния тим развяват флагчета, дори се загръщат със знамена или рисуват цветовете им направо върху лицето си.

Безспорно най-внушителна е редицата от знамена пред седалището на ООН в Ню Йорк, САЩ. Имах възможността всекидневно да им се възхищавам, докато пишех първото издание на тази книга, и под тяхно влияние дори да правя някои уточнения в текста. ООН е колективен орган за сътрудничество между суверенни държави, а чрез флагите се демонстрира тяхното членство. Възможност присъствието в редицата на знамената пред ООН доказва, че съществуването на държавата и правото ѝ на национално самоопределение са международно признати.

Всеки от нас има изживявания, свързани с родния флаг. Когато през 1972 г. Ласе Вирен направи почетната обиколка на Олимпийския стадион в Мюнхен с финландското знаме в ръка след победата в дисциплината бягане на 10 000 м, изпитах такова вълнение, сякаш част от мен също обикаляше стадиона. Силно се вълнувах в новогодишната нощ на 1992 г., когато присъствах на Червения площад в Москва при разпадането на Съветския съюз и раждането на нова Русия, когато червеният флаг бе сменен с руския триколюр. Също толкова впечатляващ бе моментът пред посолството на ЮАР в Хелсинки в полунощ на 27.4.1994 г., когато знамето на бял ЮАР бе свалено от пилон за последен път и на негово място се издигна новият южноафрикански флаг на надеждата.

Великолепието на модерната столица Бразилия се подчертава от развяващия се на централния площад флаг, който е най-големият в света, или по-скоро – бе най-голям до 1998 г., когато в Игуала, Мексико, бе издигнат 110-метров пилон, на който бе поставено знаме с размерите на шест тенис корта. Е, флаг с размери 56 x 32 м не може да се развява толкова енергично от вятъра, но пък е внушителен символ на държавната власт. Натъкнах се и на още по-интересен флаг – къде другаде може да бъде освен в САЩ, в музея на Дж. Ф. Кенеди в Бостън, където цялата централна зала е посветена на благоговението пред висящото от тавана звездно знаме. Също толкова дълбока е почитта към държавния символ в Пекин, Китай, където на площад Тяньанмън всяка сутрин и вечер прииждат хора, за да присъстват на церемонията по вдигането и свалянето на флага. Знамето – това сякаш е нацията в умален мащаб заедно с нейните свещени ценности.

На Зимните олимпийски игри в Солт Лейк Сити се води разгорещена полемика, дали олимпийският отбор на САЩ може да мине на откриването на игрите със звездното знаме, намерено изпод руините на Световния търговски център в Ню Йорк. Международният олимпийски комитет отказва да участва в театъра, прераснал в национална истерия. Британският печат пък хвърли тежки упреци към кралица Елизабет, когато след смъртта на принцеса Даяна пред Бъкингамския дворец не бе спуснат траурен флаг. По-късно обаче стана така, че за първи път в историята на нацията кралският флаг бе спуснат наполовина, когато кралицата отиваше на възпоменателната служба в памет на принцеса Даяна.

Флагът е нещо сериозно и това го усеща на собствения си гръб командирът на британския самолетоносач HMS Ark Royal при посрещането на главнокомандващия Китайския морски флот в пристанището в Портсмът. Приятелското посещение удря на камък, когато на пилоните вместо очаквания китайски флаг се издига друг. Нищо не би могло да обиди повече адмирал Ву Фучин от издигането на тайванското вместо на китайското знаме в негова чест. Също толкова конфузна е

ситуацията в Израел, където домакините приветстват френския министър-председател със синьо-бяло-червен триколюр, но хоризонтално разделен, т.е. с флага на Нидерландия. Французите, естествено, са имали основателен повод за негодувание от недостатъчно добрия протокол.

Необходимо е да бъдем изключително прецизни в използването на flagовете. При издигането на полското знаме, ако се обърне обратно, ще се получи flagът на Монако или на Индонезия, а етиопският ще се превърне в боливийски и т.н.

Ако пожелаем да поберем на един лист историята на народите, най-успешно ще постигнем това чрез картата на flagовете. Те отразяват възхода на нациите и падението на империите, влиянието на религиите, разпространението на идеите и обществените идеали, както и политическата им обвързаност. Историята, представена чрез най-впечатляващите ѝ периоди, намира стилизиран израз върху flagа. Повратните точки в историята, като 1815, 1848, 1918, 1945, 1960 или 1991 г., са получили пълно изражение върху картата на знамената чрез промяната на националните символи.

Ние се срещаме с flagовете навсякъде, но малцина са онези, които могат да разпознават всеки един от тях. Още по-слабо са известни историята и символиката им, които ни разкрива миналото на света по изненадващ и интригуващ начин. Ако приемем за истина, че flagът е цветно парче плат, в името на което някои са готови да вървят на бой и дори на саможертва, то безусловно познанието за flagовете предлага ценни проглясъци за въпросната страна, за нейната история и национални ценности. Именно в тази връзка настоящата книга се стреми да влезе в ролята на гид.

Тази енциклопедия все пак не е обичайна книга, която дава кратко описание на знамената, нито пък енциклопедично резюме за държавите. В нея е събрана информация за развитието и историята на всяка една нация и държава. Затова и разглежда развитието на най-важния национален символ, знамето. От друга страна, символиката им възплава основните национални ценности, които често се изменят в хода на историята, а заедно с тях и самият flag.

* * *

Навремето, когато посещавах щабквартирата на ООН, бях купил серия от малки знаменца на държавите от цял свят. С тях си играехме вечер с четирите ми деца на „жребий за flagче“. Всяко дете си избираше знамето на една държава. В шапка скривахме четири разноцветни зарчета и теглехме жребий. Този, чийто зар оставаше последен, печелеше жребия на вечерта, а неговият flag поставяхме в редицата на изтеглените вече flagчета.

Това не беше всичко. Не само теглехме чрез жребий flagчетата, но и всеки път се запознавахме с разположението на новата страна върху картата за следващата вечер, обсъждахме нейната история и степен на развитие. Преди жребия всяко дете трябваше да даде основни сведения за избраната от него страна. Целта на състезанието под форма на игра беше децата да се научат не само да разпознават flagовете по света, но и да получат обща представа за историята, за общественото развитие и културата на нациите.

Децата имат удивително фигуративно мислене. За отделните страни те не са запомнили много – дори интригуващи детайли, – но все още продължават да разпознават flagовете. Играта ни продължи две години, като през това време минахме през всички страни – членки на ООН, а накрая нарисовахме знамената на всички онези страни, които не бяха нейни членки.

Когато жребият с flagчетата приключи, играта се превърна в истина. Роди се идеята за тази книга. Благодаря на децата ми Рауха, Вейко, Рика и Яко за жизнерадостното и любознателно участие в състезанието с източниците на знания – и поздравявам Рауха за победата от последния жребий. Изключително благодаря на съпругата ми Мария-Лиза за търпението както по време на игрите, така и особено при превръщането на играта в действителна писателска работа.

* * *

На 16.3.1994 г. гостувах в Бостън, в Центъра за изследване на flagовете, където се срещнах с най-уважавания им познавач – Уитни Смит. Съвсем случайно същия ден в световната редица на знамената се появи още едно – току-що възроденият символ на Република Южна Африка. Благодаря на Уитни Смит не само за базисните сведения за flagа на Република Южна Африка, но и за бележките му, свързани с историята на flagовете. Във Финландия художникът специалист по хералдика Кари К. Лаурла направи подробен коментар на книгата ми. Неговите препоръки и познания за финскоезичната лексика и историческата символика на flagовете съществено допринесоха за подобряването на новите ѝ издания.

Тази книга е обновено издание, в което е отразено най-новото политическо развитие на света. В някои страни са променени и държавните символи. Новото издание е допълнено така, че в статията за всяка страна са представени всички flagове, използвани през периода на независимото ѝ съществуване. Има сведения и за знамената на повечето полунезависими или бунтуващи се области и така се добиват завършена представа за историята на flagовете на държавите по света и

всеобхватен поглед върху политическата им история. *Страните по света и техните знамена* е оригинална книга, която разглежда едновременно историята на развитието на държавите успоредно с техните знамена.

За превода на книгата на български език бих искал да изразя благодарност на Ралица Петрунова. Министерството на външните работи на Финландия подкрепи финансово осъществяването на превода на български език, за което му благодаря.

Независимо от получената помощ отговорността за окончателния резултат от работата, за историята на страните и техните знамена, както и за тяхното тълкуване пада изцяло върху автора.

*Хелсинки, март 2002 г.
Киммо Килонен*

ИСТОРИЯ НА ЗНАМЕНАТА

Основен национален символ на всички съвременни държави в света е флагът, който демонстрира независимия им статут. Основният флаг обикновено е националният флаг, който може да бъде развяван от всеки гражданин. В много държави от него водят началото си специалните държавни, търговски и военни знамена.

Практиката за използването им обаче не е еднаква навсякъде. В някои страни, например в Индия, не е прието отделният гражданин да развява флаг, а някъде развяването на флага дори е забранено, както е в Коста Рика. Индийското правителство заплаши преди време американския музикален канал Ем Ти Ви с повдигането на съдебен иск за това, че използвал в логото си флага на Индия. В повечето страни използването на флаговете е точно регламентирано и към тях се отнасят с необходимото уважение. Има и страни като Великобритания и Дания, в които при употребата на националния символ няма никакви ограничения.

Произход на знамената

В исторически аспект националният флаг е сравнително ново явление. Три четвърти от днешните флагове в света датират от времето след Втората световна война и само в 12 страни се използват знамена, влезли в употреба преди 1800 г. Едва около 10 % от държавните флагове са на повече от 100 години. През 1900 г. независимите държави са били едва 49, докато днес те са 193. Националният флаг съществува като понятие отпреди около 200 години. Преди това знамената са били символи на владетелски династии и военни предводители или пък банери и вимпели на градове, религиозни групи, търговски дружества и професионални гилдии.

Макар националните знамена да са съвременно явление, приветстването с флагове е древен обичай. Първият флаг вероятно е бил привързано към върха на тояга цветно парче плат, за да се привлече внимание или да се предаде послание. Знамената са имали и друго предназначение. Те са били използвани като знак за изразяване на съпринадлежност, чрез който определена група от хора се е разграничавала от друга. Родът, племето, селото или градът и накрая нацията са демонстрирали връзката помежду си чрез символи, подобни на знамето. Флагът се свързва с върховния владетел. Предполага се, че той представя народа или е притежател на висшето познание и божествена святост. По този начин и неговите отличителни знаци са се смятали за недосегаеми и са предполагали възможно най-високо уважение и почит.

Знамената са се развивали от изображенията и предметите, намиращи се на върха на жезла на властта на предводителите на първобитните племенни общности. Емблеми на властта е могло да бъдат глави и опашки на диви животни, пера на птици, листа и клонки от растения, а също и издялани от дърво символи. При археологически разкопки в Иран е открито малко метално знаме, датирано на 5000 години, което е най-старият известен флаг в света. По време на своите процесии, както и във военните колесници древните египтяни са носели ветрила и скулптурни изображения на върха на прътите. По корабите им е имало емблеми на родното пристанище.

На върха на бойните пръти на асирийците са били изобразявани бикове или стрелци с лъкове, възседнали бикове. Подобни емблематични знаци се срещат при вавилонските и юдейските народи. Върху вимпелите на картагенските галери е имало изображения на кръгове и полумесеци. Най-старите исторически сведения за флагове обаче се свързват с Китай, където през 1122 г. пр.Хр. първият император от династията Джоу дава разпореждане за негов символ да бъде смятан белият флаг. За ацтеките в Мексико се знае, че флаговете им са били изработени от пера. Античните гърци са използвали червени сигнални и победни вимпели на корабите си по време на войните с персите.

Най-добре развита система от флагове в Античността са имали древните римляни. Всеки легион, както и останалите военни единици са притежавали свой *сигнум* – специален прът, на върха на който е имало сребърен или бронзов лавров венец и плочка, както и обединяващия за римляните символ на орела малко по-горе. Римляните вкарват в употреба първия за Западния свят истински флаг, вексилум, откъдето и науката за флаговете – вексилологията, е получила името си. За разлика от днешните пурпурночервените флагове на римляните обикновено са били разполагани напречно на прътовете.

Знамена, прикрепени към изправен прът, доколкото е известно, са се използвали за първи път в Китай, откъдето обичаят се разпространява в Европа с посредничеството на арабите. Ранните знамена обикновено са били изработвани от платове с ярки, сигнални цветове и без изображения. Истинските фигуративни флагове получават разпространение по време на кръстоносните походи. Мюсюлманите араби са използвали декорирани отвесни флагове, банери, в които вместо фигури са присъствали текстове от Корана и математически уравнения. Не се е разрешавало да се изобразяват човешки фигури. Знамето на пророк Мохамед е било черно, но мюсюлманите са използвали също бели, зелени и червени флагове.

Сражаващите се срещу арабите кръстоносци християни на свой ред започват да използват знамена с изобразени върху тях кръстове. Сред най-известните е малтийският кръст, който е стар символ на малтийското рицарство от Йоанитския орден. От времето на кръстоносните походи водят началото си също най-старите и все още използвани знамена – датският *данебруг* и английският кръст на св. Георги.

Армиите, отправяли се на кръстоносни походи от различни части на Европа, освен изобразения на кръстове и светци са поставяли върху знамената си и гербове на владетели и рицарски ордени. Така се ражда систематизираната хералдика. Средновековните знамена са декорирани с гербове, изрисувани върху плат. По форма обикновено те са банери, т.е. квадрати или висящи по дължина правоъгълници.

В Япония хералдическата система също е достигнала висока степен на развитие. Там вместо гербове са се използвали *мони*, които са представлявали стилизирани, симетрични опростени символи, най-известен сред които е получилият разпространение из целия Далечен изток символ *ин-ян*, възглавяващ единството на противоречията в живота. Характерен мотив в китайските знамена е драконът, символ на императорската мощ.

Както ранните търговски, така и военните кораби винаги са използвали знамена. Практиката се утвърждава през Средновековието, когато на плавателните съдове се веел флагът на владетеля или на родния град, който показва по какви дела и под чие покровителство плават. От XIII в. нататък могъщи търговски градове по Средиземноморието, като Венеция, Генуа, Пиза и Марсилия, както и съюзът Ханза на Балтийско море използват единствено знамена на родния си град.

През XVII в. традициите, свързани с използването на знамената, в основни линии, се доближават до днешните. На кила на кораба в началото най-често това е бил флагът на родния град или на местния владетел, в най-лошия случай – символ на морски пирати, но с утвърждаването на националните знамена тяхната употреба по море става задължителна. Първия национален флаг по море въвежда Нидерландия.

Морският трафик оказва влияние върху тях по три начина. Първо, мачтата, от която гордо се е веел корабният флаг, е прототип на днешния флагщок. Второ, широко приложение намират правоъгълните по форма знамена, които на вятъра се развяват по-красиво, отколкото банерите. Трето, изображенията върху знамената се опростяват, за да могат да бъдат различавани и отдалеч.

Преломни промени настъпват в края на XVIII в., когато гражданите, вдъхновени от Френската революция, си присвояват знамената, смятани по-рано за монопол на князе и владетели или на търговски компании. Ражда се националният флаг, който всеки отделен гражданин има правото да използва и с който да се отъждествява. Той започва да отразява общите национални ценности. Цветовете му придобиват значението на национални цветове. Изображенията върху знамената се опростяват и често се свеждат само до отделни цветни полета върху знамената. Отхвърлят се предишните пишни избродирани декорации на владетелски гербове и монограми с корони.

Обикновено веднъж избраният национален символ се запазва за постоянно или пък са били извършвани незначителни корекции в него. Все пак има и знамена, които се развиват динамично във времето. Броят на звездите във знамената на Бразилия и на САЩ е бил допълван с увеличаването на броя на щатите.

По-неустойчиви са били Афганистан и Камбоджа, в които смяната на правителствата е водела и до смяна на знамената. Флагът на Афганистан е сменян 11 пъти след Първата световна война. Флагът на Камбоджа се е променял девет пъти, но в рамките на по-кратък период, т.е. от 70-те години на XX в. Влизалата в различни федерации с други арабски държави Сирия, както и Коморските острови са сменяли своите държавни символи шест пъти.

Класификация на знамената

За прототип на националните знамена може да се приеме френският триколюр на разбунтувалите се републиканци. И негов предшественик е флагът на северната съседка – Холандската република. Особено през XIX в. в Европа и Америка, както и по-късно през XX в. в Африка редица движения, вдъхновени от националните идеи, извеждат собствения си символ от френския триколюр. По същия начин през XIX в. звездният флаг на САЩ се превръща в прототип за редица революционери – борци за свобода, предимно в Латинска Америка.

Патриотични движения и представители на обширна етническа група или район често използват едни типни по цвят или символи знамена, за да изразят желанието си за съединение и дори стремежа си за обединение. Панславянските знамена от XIX в., панарабските от началото на XX в. и панафриканските от периода след Втората световна война са пример за това.

Освен чисто патриотичните настроения знамената започват да отразяват и други политически ценности. В редица страни партийните знамена се утвърждават като национални. След революцията в Русия червеният флаг на Съветския съюз става модел за подражание на редица страни, по-късно поели по пътя на социализма. В националните знамена е възможно да се демонстрира и религиозната принадлежност. В много страни съществуват сложни етнически, ре-

гионални или политически спорове, като се правят опити те да се изгледят чрез създаването на единно знаме. Държавните знамена по света могат да бъдат разделени на десет групи в зависимост от произхода им.

Знамена, водещи началото си от френския триколюр

Френският триколюр е послужил за непосредствен прототип на най-малко двадесетина държавни знамена. Изчистената му композиция се е отличавала съвсем преднамерено от натруфените и пъстри тогавашни знамена, за да заяви по ясен и категоричен начин целите на революцията. Френският триколюр предоставя прост и изчистен модел за редица знамена на национални държави.

Панславянски знамена

Панславянските знамена в шест страни на Източна Европа следват руския модел. От своя страна той е използвал за прототип знамето на Нидерландия. Славянските народи, намиращи се в зависимата позиция, използват в борбите си през XIX в. знамето на Русия, която им е оказвала подкрепа.

Панарабски знамена

Панарабският черно-червено-бяло-зелен флаг се използва в седем арабски страни от Близкия изток. Символизира арабското единство и свобода, по време на Първата световна война той е бил символ на националните движения, борещи се срещу турското господство.

Панафрикански знамена

Панафриканският червено-жълто-зелен флаг е въведен в употреба от първата освободила се страна в Черна Африка – Гана. Тя го взема от Етиопия – единствената африканска страна, отблъснала колониалното нашествие, като разполага върху него черната звезда на африканското освобождение. В двадесетина африкански страни се развива панафриканският флаг, който акцентира върху единството и свободата на континента. В осем страни пък се използва антипанафриканският, дистанцирайки се по този начин от прекалено радикално изживяващия се африкански патриотизъм.

Знамена, следващи модела на знамената на великите сили

Звездният флаг на САЩ, *Юниън Джек* на Великобритания и червеният флаг на Съветския съюз са служили като модел в някои страни, влизащи в сферата на интереси на великите сили, или в страни, изповядващи техните ценности. Флагът на САЩ е бил прототип за пет държави от Латинска Америка и на две азиатски. Още по-широко разпространение пък е получило американското изобретение да се поставят звезди върху държавния флаг. Звездата и до днес е най-широко застъпенят отделен символ в него. Тя намира своето място и върху червения флаг на Съветския съюз, чиято символика е послужила като образец за подражание в пет азиатски и няколко африкански страни. В шест страни от Океания пък за модел е послужил традиционният колониален флаг на британците, който всъщност е използваният по море Юниън Джек.

Знамена, използващи символите на владетели

Преди знамената народите са използвали различни знаци на върховното управление, символи и гербове на владетели. Първите знамена са типични изображения на княжески емблеми и гербове върху платна. Знамената на осем европейски държави представляват стари гербове, а в композицията на предизвикалия бурни спорове македонски флаг е използван прастарият символ на Александър Македонски – слънцето. За Европа все пак е по-обичайно използването на гербовите цветове под формата на изчистен флаг на ивици, пример за което дават Австрия и Унгария. В знамената на седем азиатски страни е изобразен класическият символ на владетелските династии. В съвременните знамена на пет африкански страни също участват символите на традиционното могъщество и величие на монархията.

Знамена, опиращи се на културни символи

Много току-що освободили се страни търсят своята идентичност и корени в миналото, като често поставят върху знамето си мистични национални и религиозни символи. В пет от знамената на азиатските страни е изобразен кръгът ин-ян, символ на източната мъдрост. В най-новите знамена на страните от Централна Азия се откриват традиционните символи на тези култури.

Религиозните символи са изключително характерни. В света има единадесет кръстови знамена, които превръщат към християнското минало на страните. Стихове от Корана или изображения на полумесеца и звездите се срещат в седемнайсет мюсюлмански знамена. В знамето на Израел е намерил място древният еврейски символ – звездата на Давид.

Знамена, произлизащи от партийни знамена

Националните партийни знамена, които са стояли начело на борбите за независимост, са приети за държавни знамена в непроменен или малко изменен вид с цел постигането на национално съгласие в седем азиатски и дванайсет африкански страни.

Знамена, изглаждащи спорове

Предназначението на националния флаг е да съдейства за утвърждаването на националното единство. В много страни със символиката му съвсем съзнателно се цели изглаждането на вътрешни противоречия. Седем знамена в Африка са натоварени със задачата да разрешат етнически спорове. Много национални символи, произлезли от партийни знамена, са плод на компромис. Флагът на Кипър е украсен със символите на мира, чиято цел е да се предотврати разделението на островната държава. По същата причина листът от клен върху канадския флаг съвсем съзнателно е освободен от всякакви модели. Във знамената на държавите от Договорен Оман в Персийския залив пък се декларира съвсем категорично желанието за мир.

Регионални знамена

Редица страни, разположени в един и същ район на света и притежаващи сходно историческо минало, използват близки помежду си знамена. Скандинавският кръстов флаг е класически пример в това отношение. С още по-стар произход са знамената на страните от Централна Америка, появили се след разпадането на Федерацията на централноамериканските републики. Самобитните и колоритни знамена на страните от Карибския басейн, започнали да получават независимост през 60-те години на XX в., също са доста сходни помежду си. Звездните знамена на син фон на островните държави от Океания също имат общ произход. И последните новопоявили се знамена са на независимите държави, родили се от бившия Съветски съюз.

Тази класификация не е всеобхватна, а в редица държавни знамена се срещат елементи от повече от една група. Въпреки това такава разделение спомага за анализиране на картата с знамената и указва взаимозависимостта между националните символи, както и общия им исторически произход.

Форма и цветове на знамената

Понастоящем почти всички държавни знамена имат правоъгълна форма. Изключение правят двойният вимпел на Непал, както и квадратните по форма, произлизащи от банерите знамена на Швейцария и Ватикана. Най-често срещаният размер е 2:3, но типичен е малко по-дългият с размер 1:2. Най-дългият флаг е на Катар – 11:28. В тази книга е отбелязан официалният размер на знамената.

Най-характерен е червеният цвят – среща се в близо 80 % от националните знамена. Той привлича вниманието и традиционно е символизиращ смелостта, жертвоготовността, великодушното и властта. По-късно става цвят на революцията и народната власт. Белият е вторият най-разпространен цвят – среща се в над 70 % от знамената. Символизира чистотата и мира. Синьото присъства в почти половината от знамената и се свързва с природата, представяйки небето или водата. Като цвятова комбинация, следвайки модела на френския триколюр, червено-синьо-белият флаг наред с червено-белият са сред най-често използваните.

Зеленото е цветът на растителността, но се използва и като символ на младостта и надеждата. Освен това е и цвят на исляма. Жълтото е цветът на яркостта и слънцето, а представеният във знамената златен цвят е символ на материалния просперитет. За европейците черното е цветът на скръбта и смъртта, за арабите е отличителният цвят на пророка Мохамед, а за африканците – символ на гордостта, единството и националното пробуждане.

Много от червените знамена да са почти едноцветни, днес има само един напълно едноцветен флаг – зеленото знаме на Либия. В исторически план едноцветните знамена са били рядкост вероятно поради това, че не са давали възможност за разгръщането на по-богата символика. Такива изключения все пак са били знамената на Бруней (жълто, 1400–1906 г.), Оман (червено, 1600–1970 г.), Мароко (червено, 1660–1915 г.), Занзибар (червено, 1856–1963 г.), Беларус (бяло, 1918 г.) и на Афганистан – правителството на талибаните (бяло, 1996 г.).

Едноцветните знамена са носители на едно послание. Червеното се свързва с опасността или революцията, оранжевото – с индуизма или протестанството, зеленото – с исляма или със зелените движения, жълтото – с карантината, бялото – с монархията или мира и капитулацията, черното – със скръбта, протеста или анархията.

Страни

В книгата страните и знамената се разглеждат по континенти. Земното кълбо традиционно се разделя на шест континента: Европа, Африка, Азия, Австралия (с Океания), Америка и Антаркти-

да. Антарктида е без постоянно население и държавно формирование, поради което е останала извън рамките на книгата.

Населението в света е около 6 млрд. души. Несъмнено най-пренаселеният континент е Азия със своите около 3,3 млрд. жители. Също толкова гъстонаселена, но по-малка по територия е Европа, в която има около 700 млн. жители. Броят на африканското население пък нараства много бързо и днес то е близо 800 млн. В Близкия изток има около 250 млн. души. Броят на американското население е около 300 млн., а най-рядконаселен е Австралийският континент – над 20 млн. жители, като по-голямата част от тях са в Австралия.

Към 2002 г. в света има общо 193 независими държави. Освен тях в книгата са представени историята и флагите на шест района, които не са независими: Аландски острови (Ахвенанмаа), Ферьорски острови, Гренландия, Западна Сахара, Палестина и Пуерто Рико.

Политическата независимост се смята за международно призната, след като дадена страна е приета за член на ООН. През 2002 г. страните членки на ООН са 191. ООН е основана след Втората световна война за „поддържане на международния мир и сигурността“. Така например обремененото с маслинови клонки Земно кълбо, изобразено откъм Северния полюс върху флага на ООН, утвърден от Общото събрание през 1947 г., олицетворява основните задачи, стоящи пред ООН – насърчаването на световния мир и спомагането за запазването му. По същия начин „светлосиньото на ООН“ редом с бялото се е превърнало в общоприет цвят на мира.

Макар ООН да е орган за сътрудничество между националните държави, то самото присъствие на организацията вече говори за ограничените възможности за национално самоопределение в днешния свят. Освен в ООН повечето държави членуват и в различни регионални, политически, икономически и военни съюзи. Различни отбранителни и икономически изисквания ограничават все повече свободата на действие на отделните държави. По същия начин въпросите, свързани с екологичните проблеми или с човешките права, вече не могат да се разглеждат като влизаци в прерогативите само на националните решения. Въпреки това националните държави все още са основни единици на международната организация, чието значение нараства при все по-тясното международно сътрудничество.

ЕВРОПА

Европа е издаден полуостров от най-обширния материк на света – Евразия, който покрива около една пета част от повърхността на континента. По традиция за граница между Европа и Азия се смятат Урал, както и вливащата се в Каспийско море река Урал и Кавказките планини.

Макар по територия да се нарежда на предпоследно място сред останалите континенти, по броя на населението си Европа е втора в света. Цялостният брой на населението е около 700 млн. жители, около 200 млн. от които живеят на територията на бившия Съветски съюз. Континентът не само е гъсто населен, но и е като едно пъстро одеяло, съшито от различни национални държави. В Европа има 47 самостоятелни държави.

Основната част от Северна и Централна Европа се освобождава от ледниковия щит едва преди 12 000 години. Постепенно климатът става по-умерен и хората започват да се придвижват по на север. Първоначалното келтско население е принудено да отстъпи, след като германските племена, появили се от вътрешността на Евразийския материк, постепенно се разселват из Европа. Преди началото на новото летоброене в района на Средиземноморието възникват мощни култури – първо гръцката, а по-късно римската, които оказват решаващо влияние върху развитието на цялата западна цивилизация. Европа се оформя като център на културната експанзия, който през последните хиляда години моделира по категоричен начин световната история.

Промислената революция започва от Западна Европа в края на XVIII в. На Европейския континент се оформят и силните морски държави, които завладяват търговските пътища и създават световните колониални империи. Европейските преселници започват да се разселват из другите континенти и изстребват почти напълно коренното население в Америка и Австралия. Европейските езици, като английския, френския и испанския, заемат водещо място в света, а европейската религия – християнската църква, е най-голямата на света. Европейските войни също се превръщат в световни войни.

Европейските национални държави са сравнително млади. Повечето от тях възникват през XIX и XX в., последните – в началото на 90-те години на XX в. От една страна, в Европа има огромни многонационални империи, като се започне от Римската империя и Свещената Римска империя и се свърши с империята на Хабсбургите и последната – на Съветския съюз, а, от друга, има малки княжества и градове държави. Националната идея набира сили и укрепва през XIX в., в резултат на което се появява новата политическа карта на Европа.

Промислено-икономическото развитие, както и усъвършенстването на комуникациите и пътищата за връзки довеждат до още по-тясното сътрудничество между държавите. Тради-

ционната национална държава се оказва прекалено малка за решаването на глобалните проблеми и прекалено голяма за придвижването на дребните въпроси. Европа уверено върви към обединение, а, от друга страна, утвърждава процесите за вземане на решения на териториално и местно равнище.

Създадените след Втората световна война западноевропейски органи за икономическо сътрудничество, като Европейската общност за въглища и стомана, Европейската икономическа общност и Европейската организация за атомна енергия – „Евратом“, прерастват в наднационален орган за вземане на решения – Европейската общност. Тя от своя страна се превръща в Европейски съюз, който е сред първите институции на постнационалнодържавния световен ред. Той вече има обща валута – еврото, а също и свой флаг.

През 1986 г. Европейската общност започва да използва тъмносиво знаме, върху което 12 жълти звезди образуват кръг. Символът е семпъл и ясен, а, от друга страна, и достатъчно различен от националните знамена на континента, за да може която и да е страна да има претенции към него. Дванайсетте звезди върху флага не препращат към дванайсет страни членки, колкото са в годината на влизането му в сила, а са израз на равновесието и хармонията. Броят на звездите не се променя и след като в Европейския съюз влизат нови страни членки. За първи път „флагът на Европа“ се развива през 1955 г. в Европейския съвет – орган за сътрудничество между страните членки, по-специално по въпросите на културата и човешките права.

Преобладаващата част от европейските знамена датира от времето след Френската революция, но някои, като знамената на Дания, Великобритания, Швейцария и Австрия, водят началото си от Средновековието. Най-старият флаг в Европа, а и в света, използван без прекъсване, е кръстовото знаме на Дания, датиращо от XIV в. Европейските знамена могат да бъдат разделени на четири групи.

Кръстови знамена

Това са първите познати европейски знамена. През Средновековието кръстоносците носят благословени от папата разноцветни кръстови знамена, настъпвайки към Свещената земя и разпространявайки християнството по периферните райони на Свещената Римска империя. От флага на Дания се оформя моделът на скандинавското кръстово знаме, което се използва и до днес във всички северни страни. Флагът Юниън Джак на Великобритания произлиза от червеното кръстово знаме на светеца покровител на Англия св. Георги, което се използва още от края на XIII в. Швейцарският флаг е стар, запазил формата си на кръстов банер, а с идеята за християнството се свързва и по-младото знаме на Гърция.

Знамена, водещи началото си от френския триколюр

Триколюрът на Френската революция е основен прототип за знамената на националните държави. В Европа неговият модел и отчасти цветовата комбинация са копирани в знамената на Ирландия, Италия, Андора и Румъния.

Панславянски знамена

Инспирирани са от флага на Русия. Като негов прототип служи нидерландският флаг, чиито цветове Петър Велики донася от пътуването си дотам. Все още несвободните през XIX в. славянски народи вземат за свой символ цветовата комбинация от руското знаме. Знамената на Чехия, Словакия, Югославия, Хърватия и Словения, както и на България, макар и с малко по-различна разцветка, всички те са панславянски.

Гербови знамена

Преди знамената държавите са имали гербове, които обикновено са били символи на управляващите кралски династии. Първите знамена всъщност са били изрисувани върху плат гербове. Банерите се развиват в национални знамена, като в тях се проявява стремеж към изчистяване и опростяване на рисунка. Гербът продължава да присъства върху знамената на някои европейски държави, като например на Испания, Португалия, Албания, Сан Марино, Андора и Ватикана, пък защо не и върху държавния флаг на Финландия. Също толкова типични са наследяването на гербовите цветове и прехвърлянето им върху изчистения и опростен флаг, пример за което са достатъчно старите знамена на Австрия и Унгария. Във знамената на Германия, Полша, Белгия, Люксембург, Монако и Малта също са застъпени традиционните за страните гербови цветове.

Извън тези четири групи остават четири независими знамена. Знамето на Нидерландия е първият трицветен републикански флаг на революцията. То служи като модел за френския триколюр и даже царска Русия го взема за модел на собствения си флаг. В знамето на Лихтенщайн присъстват старите национални цветове и короната, за да се отличава от знамето на Хаити. Особени са и въведените в употреба след разпадането на Югославия знамена на Македония и на Босна и Херцеговина. Първият представлява в известна степен патетичен опит за възпроизвеждане на древния слънчев символ на Александър Македонски. Вторият пък копира днешния звезден флаг на Европейския съюз.

АВСТРИЯ

Площ – 83 858 км²
Население – 8 116 000
Градско население – 67 %
Прираст на населението – 0,3 %
Етнически групи – австрийци 88 %, германци 2,7 % и др.
Столица – Виена 2 066 000
Основни езици – немски (официален), сръбски, хърватски, словенски
Религиозна принадлежност – католици 89 %, протестанти 6 %
Брутен национален доход на глава от населението – \$ 28 000
Основен експортен продукт – машини
Средна продължителност на живота – 78 г.
Грамотност на населението – 99 %
Административно деление – 9 провинции
Държавно устройство – федеративна република
Държавен глава – президент
Национален празник – 26 октомври
Парична единица – евро
Международен идентифициращ код – А

Сравнително малката по размери Австрия има изключително голяма столица. Великолепната архитектура на Виена и внушителните сгради свидетелстват за богатото минало на една велика държава. В продължение на повече от 600 години Виена е столица на управляващата Хабсбургска династия, откъдето по време на нейното могъщество се ръководи най-силната европейска държава. Червено-бяло-червеният гербов щит, използван от Хабсбургите, и произлезият от него национален флаг на Австрия са едни от най-старите, използвани и до днес национални символи в света. Гербът възниква в началото на XIII в.

Алпите покриват две трети от територията на Австрия. Планинската верига служи като разделителна линия между Централна и Южна

Европа. В продължение на столетия северните ѝ части се населяват от германски племена, а южните – от племена и народи, принадлежащи към романската езикова група.

На днешната територия на Австрия през V в. пр.Хр. се е намирало келтското кралство Норикум. Римляните проявяват интерес към залежите на желязна руда в района и се стремят да влязат в тяхно владение през II в. пр.Хр. В началото на нашето летоброене в района са основани три от провинциите, влизащи в пределите на Римската империя – Реция, Норикум и Панония.

Германските племена завладяват днешните предели на Австрия през V в. след падането на Рим. Баварци, славяни и авари се заселват там през VI в. Кралят на франките Карл Велики оказва подкрепа на баварците във военните им походи срещу аварите, които биват прогонени от тези земи. През 791 г. на тази територия е създадена управляваната от баварските херцоzi Източна марка (Остмарк) – погранична област на Свещената Римска империя. Така Австрия се превръща в християнска страна с постоянно пребиваващо на територията ѝ немско население.

Грабителските набези на унгарските конници са били постоянна заплаха за Остмарк. През 976 г. начело на страната застават владетелите от династията Бабенберг, наричани маркграфове. Изтъквайки като причина унгарските набези, те правят опити за излизане от Бавария и успяват да сторят това през 1156 г., като провъзгласяват Виена за столица на независимо херцогство Австрия.

Властването на династията Бабенберг е прекъснато през 1246 г., когато австрийската аристокрация избира за владетел на страната краля на Бохемия Отокар II. Той обаче губи и живота, и страната си в битката срещу немския крал от династията на Хабсбургите Рудолф IV през 1278 г. Така се поставя началото на съвместното съществуване между Хабсбургите и Австрия, което продължава чак до 1918 г.

Австрийските Хабсбурги приемат за свой символ използвания от Бабенбергите през 1230 г. гербов щит, в който на червен фон е разположена хоризонтална бяла линия. Според преда-

2:3

нието символът води началото си от времето на Третия кръстоносен поход. В боя при Акра в Свещената земя през 1191 г. бялата туника на австрийския херцог Леополд V се оцветила в червено от кръвта, с изключение на широка ивица под препаската с меч. Така Австрия се сдобива с отличителните си цветове и с герб, който през 1786 г. се превръща в държавен флаг.

Хабсбургите бързо присъединяват към сферата си на влияние целия район от Югоизточните Алпи, с изключение на Баварското херцогство. В териториите им влиза и част от Свещената Римска империя, за чийто император през 1438 г. е избран Албрехт II от Хабсбургската династия. Хабсбургите управляват Свещената Римска империя почти без прекъсване чак до разпадането ѝ през 1806 г. след съкрушителната загуба в битката срещу Наполеон.

Владетелят на Австрия Максимилиан I сключва през 1477 г. брак с херцогинята Мария Бургундска, с което Хабсбургите получават в свое владение Бургундия и Нидерландия. Проспериращите династични бракове продължават. Синът на Максимилиан и на Мария – Филип, сключва брак с наследницата на испанската корона Йоана, при което Испания заедно с колонията си става част от империята на Хабсбургите. През 1526 г. към Австрия се присъединяват Бохемия, Моравия и неокупираните от турците части на Унгария.

Синът на Филип и Йоана – император Карл V, разполага с невиджана дотогава власт. Когато през 1556 г. той се отказва от трона, земите на Хабсбургите са разделени между испанския и австрийския клон. Териториите на Испания, Нидерландия и Южна Италия преминават в ръцете на сина на Карл V – Филип II, а Австрия и короната на Свещената Римска империя пък са предадени на брат на Карл V – Фердинанд I.

Реформацията, съпроводжана от селските бунтове, застрашава могъществото на Хабсбургите и така под тяхно ръководство е поставено началото на Контрареформацията. По време на Тридесетгодишната война, водена в началото на XVII в., протестантството е изкоренено от земите, управлявани от Хабсбургите.

Австрия влиза в още по-трудна борба, отколкото с протестантите, а именно срещу заплахата на изповядващите исляма отомански турци от Изток, които обсаждат многократно Виена. През 1683 г. те са отблъснати решително, след което окупираният от тях унгарски територии са присъединени към Австрия.

През 1740 г. Австрия е въввлечена във Войната за испанското наследство. След като покойният император не оставя наследник от мъжки пол, на трона се качва Мария Терезия, която успява да се справи с тежестта на короната и се превръща в един от най-могъщите владетели в Европа. Виена израства като център на европейското изкуство и най-вече като люлка на музикалната култура.

Наполеоновите войни слагат край на съществуването на Свещената Римска империя, като на нейно място е създадена Австрийската империя. Виенският конгрес от 1815 г. цели да установи равновесие в разтърсената от военните походи на Наполеон Европа. „Танцуващият конгрес“ протича под ръководството на външния министър, а по-късно и канцлер на Австрия Клеменс фон Метерних. Основният политически принцип на конгреса е връщането на реда и на старите държавни структури, при което князете е трябвало да получат обратно земите си, а страните – предишните си граници. Революционните и гражданските движения застрашават равновесието, постигнато на държавническо, но не и на национално равнище.

Мошното балансиране намира подкрепа от Свещения съюз, сформирани от Австрия, Прусия, Русия и Великобритания в противовес на Франция. От раздробените немски територии се създава ръководеният от Австрия Германски съюз.

Новият стар ред е разклатен през революционната 1848 г. с множеството народни въстания в различни части на Европа. На Метерних се налага да се раздели с функциите си на канцлер. Нов поевей в управлението на страната внася император Франц Йосиф I, който възглавява старата империя на Хабсбургите до окончателния ѝ крах през Първата световна война.

Прусия се издига като водеща сила в Германския съюз, а по време на войната през 1866 г. принуждава Австрия да го напусне. Вътрешнонационални спорове раздират и Австрийската империя. Най-големият проблем са непрекъснатите бунтове на унгарците. Споровете се разрешават със създаването на дуалистичната монархия Австро-Унгария през 1867 г., в която и двете страни са в равнопоставено положение. Те са обединени чрез лична уния в лицето на императора, както и от общия флаг.

Подобно на самата държава и флагът на Австро-Унгария е разделен на две части. В близост до флагщока са разположени австрийските червено-бяло-червени ивици, които по-нататък преминават в червено-бяло-зелените полета на Унгария. Освен това върху флага присъстват гербовете и на двете страни.

На Берлинския конгрес през 1878 г. Австрия получава в свое владение Босна и Херцеговина, на което рязко се противопоставят сърбите. Когато през 1914 г. по поръчение на сръбските националисти в Сараево, Босна, е убит австрийският престолонаследник ерцхерцог Франц Фердинанд, Австрия обявява война на Сърбия. Като съюзници на Сърбия се групират Русия, Франция и Великобритания. Австрия получава подкрепа от Германия и Турция. Така избухва Първата световна война.

Войната окончателно разбива Австро-Унгария. Така на историята на могъщата Хабсбургска династия е сложен край. Унгария, Чехословакия и Югославия се откъсват и се обособя-

ват като независими държави. Австрия се превръща в малка република, която обхваща само някогашните немскоезични територии. Флагът също връща предишния си вид.

Много австрийци се надяват на присъединяване към Германия, което обаче е изрично забранено в подписания мирен договор. Присъединяването обаче е извършено насилствено от хитлеристка Германия, която окупира страната през 1938 г. По време на Втората световна война върху флага на Австрия се появява пречупеният кръст, свастиката на националсоциалистите.

За Австрия войната завършва през 1945 г., когато войските на съветската армия завземат Виена. Страната и столицата ѝ са разделени на четири окупационни зони, контролирани от четирите държави победителки (в лицето на Съюзническия контролен съвет – бел. прев.). Окупационните войски се изтеглят едва през 1955 г., след като е приет държавен договор за възстановяване на независима и демократична Австрия, който гарантира нейния неутралитет, както и забраната за присъединяване към Германия и връщане на Хабсбургите на власт. Присъединяването на Австрия към Европейската общност (Европейския съюз) например става възможно едва през 1995 г., след заличаването на разделителната линия от времето на Студената война в Европа.

Следвоенната политика на Австрия се води от дясната Народна партия (АНП) и Социалистическата партия (АСП). Те формират един „несвещен съюз“, като обикновено управляват страната заедно. През 50-те и 60-те години като по-силна страна в съюза се очертава АНП. На свой ред социалистите печелят властта през 70-те и 80-те години в лицето на чаровния и харизматичен министър-председател Бруно Крайски, а по-късно и под ръководството на Франц Враници. Затова пък не толкова харизматичен е кандидатът на консерваторите – избраният през 1986 г. за президент на страната и бивш генерален секретар на ООН Курт Валдхайм. Неговото националсоциалистическо минало извежда австрийския президент в изолация от международната общност, независимо че във Виена е построен международен делови и конгресен център, цяло градче на ООН.

Съвременна Австрия е модерна, благоденстваща държава със смесена икономика, в която държавните предприятия заемат централно място. Ако се приеме, че политиката на държавата се базира на консенсус, то и в нейната икономика цари корпоративизъм. Организациите и федерациите, защитаващи интересите на отделните групи в австрийското общество, имат много силни позиции и плодовете на икономическия растеж в обществото се разделят поравно. Австрия е сравнително богата на природни ресурси, със солидни горски запаси. Туризмът е изключително важен източник на доходи за страната.

АЗЕРБАЙДЖАН

Население – 8 370 000
Площ – 86 600 км²
Градско население – 50,8 %
Прираст на населението – 1,5 %
Етнически групи – азери 90 %, дагестанци 3 %, руснаци 3 %, арменци 2 %
Столица – Баку 1 817 000
Основни езици – азерски (официален), руски, арменски
Религиозна принадлежност – мюсюлмани 93 % (шиити 70 %, сунити 23 %), източноправославни 3 %
Брутен национален доход на глава от населението – \$ 1250
Основен експортен продукт – нефт, памук
Средна продължителност на живота – 70 г.
Грамотност на населението – 98 %
Административно деление – 59 района, 1 автономна република
Държавно устройство – република
Държавен глава – президент
Национален празник – 28 май
Парична единица – манат
Международен идентифициращ код – AZ

Червената ивица, пресичаща флага на Азербайджан, с разположените върху нея символи на исляма неслучайно напомня турското знаме. Азерите са тюркско племе, което в продължение на столетия води борба с Персия и Русия за оцеляване и жизнено пространство, търсейки закрила от Турция. И до днес азерите мюсюлмани получават подкрепа от Турция във войната срещу арменците християни.

Разположените между Черно и Каспийско море Кавказки планини разделят Европа от Азия. В долините между високите планински вериги в продължение на хилядолетия са живели самостоятелно развиващи се отделни народи. Никъде другаде по света в един толкова малък географски район не се говорят толкова много автентични езици, както на Кавказ.

Най-големите народности в този район са азерите, грузинците и арменците. Има също така и безброй други малки народности групи и култури. Отделно развивалите се народи през хилядолетията са се изправяли едни срещу други в борбата за хегемония и жизнено пространство.

Названието на Азербайджан идва от владетеля на тези земи през IV в. пр.Хр. цар Атропатес, който бил васал на македонския император Александър Македонски. Азербайджан означава също „земя на огньовете“, което пък навежда на асоциации с богатите залежи на природен газ. Още преди гърците, а и след тях днешен Азербайджан е принадлежал към Персийското царство.

В етническо отношение азерите произхождат от първите жители на района – персийците, които преди около хиляда години се смесват с преселилите се в Кавказ тюркски племена на оргузите и селджуките. Езикът на азерите е с тюркски произход, но религията, която те приемат през IX в. под влияние на персите, е шиитското направление на исляма.

Преди идването на тюркските номади в днешен Азербайджан там процъфтяват каганатите Шивран, Аран и Мугхан, основани от арабските завоеватели в края на VII в. Те се разпадат окончателно при монголските нашествия през XIII в. и военните походи на Тамерлан в края на следващото столетие.

Персийският шах завладява населяваните от азерите територии в началото на XVI в. Формално властта на Персия се запазва чак до началото на XIX в., макар че османските турци многократно шурмуват района. През XVIII в. влиянието на Персия отслабва до толкова, че азерските каганати на практика стават независими.

В началото на XIX в. Русия разширява своето влияние до Кавказ и сключва договори за отбрана с азерските каганати; през 1813 г. Персия се отказва от днешен Азербайджан в полза на Русия. След победоносната война срещу Персия през 1828 г. руският цар присъединява към царството си Армения и разположения зад нея район Нахичеван, населяван все още от азери. За граница между Русия и Персия се определя река Аракс, която всъщност разделя на две и населяваните от азерите територии.

В Северен Иран продължават да живеят повече азери (около 10 млн.), отколкото в самия Азербайджан (7 млн.). Преди Първата световна и в края на Втората световна война Русия, а по-късно СССР правят безуспешни опити да присъединят азербайджанската част на Иран към своите територии.

От Азербайджан Русия получава бедната и суха степна област, чиито жители руснаците наричат татари или мюсюлмани. Неплодородната земя не предоставя възможности за развитие на ефективно земеделие.

Затова пък в недра на „земята на огньовете“ е открито черното злато – нефтът. В началото на XX в. Азербайджан е най-големият доставчик на нефт и в най-добрите си времена е осигурявал половината от световното производство. Тогаво Баку е бил водещ център на нефтената промишленост. След като залежите на нефт започват да се изчерпват, в страната се насочват към вторичната му преработка, най-

1:2

вече в химическата промишленост. Но щетите, нанесени на околната среда, са толкова големи, че оказват отрицателно влияние върху добива на хайвер от Каспийско море например.

По време на революцията в Русия от 1905 г. в Баку се надигат мощни вълнения с национален и социалистически характер. След Октомврийската революция през 1917 г. болшевиките завземат властта в Азербайджан. Мюсюлманската националистична партия „Мусават“ под ръководството на Али Бей Хюсеин Заде обаче ги отстранява от власт през следващата пролет. Националпатриотите получават подкрепа най-напред от турците, а по-късно и от британските войски.

След неуспешния опит за създаване на Закавказката федеративна република през 1917 г., в която освен азерите влизат арменците и грузинците, през 1918 г. е провъзгласена независима Азербайджанска демократична република. Независимостта продължава до нашествието на Червената армия през 1920 г.

Краткият период на независимост все пак оставя след себе си флага, който и до днес се развява в Азербайджан. Първоначално той е символ на учредената през 1911 г. партия „Мусават“. По думите на Али Бей Хюсеин Заде полетата на флага препращат към лозунга на националистите „Турци, ислямисти и европейци“. Според него светлосиньото е изконен цвят, използван и от татарския предводител Тамерлан. Зеленото е традиционен мюсюлмански цвят, червеното пък е символ на европейския прогрес.

По средата на флага е разположен мюсюлманският символ на Турция – полумесецът и звездата. За разлика от символа на Турция обаче звездата е с осем лъча. Те са символ на осемте общности – азери, османлии, гагаузи, татари, казаци, кипчаки, селджуки и тюркмени.

През 1922 г. Азербайджан става част от Закавказката федеративна република. Тя обаче се разпада през 1936 г., при което е образувана отделна Азербайджанска съветска република. Още тогава възникват спорове около останалата на територията на страната област Нагорни Карабах, от чието двестахилядно население 80 % са арменци. Областта получава автономен статут. Азерите и арменците водят борба за Нагорни Карабах по време на кратката ѝ автономия през периода 1918–1920 г.

Флагът на Азербайджанската съветска република е еднообразен, скупен и лишен от въображение: в долния край на съветското червено знаме е прокарана широка тъмносиня ивица. Флагът е почти същият както на съседна Армения – по средата му минава ивица със същия цвят и размер. Дали целта не е била чрез двата национални символа да се заличат разликите в етническия произход, историята, културата, езика и религията на двата напълно различни народа? Ако е било така, то опитът е неуспешен.

Арменците от Нагорни Карабах, позовавайки се на реформаторската политика на Съветския съюз, през 1988 г. подновяват исканията си, изложени още през 60-те години на ХХ в. за присъединяване на областта към Армения. След като те са отхвърлени, отношенията между Азербайджан и Армения се изострят до степен на война.

Арменците завземат една пета от Азербайджан, в това число целия Нагорни Карабах. Един милион азери остават без покрив, а и в двете страни са проведени чистки спрямо националните малцинства – азерите бягат от Армения, а арменците – от Азербайджан. Войната взема около 40 000 жертви, като повечето са сред азерите.

След разпадането на Съветския съюз през 1991 г. Азербайджан е провъзгласен за независима държава. През 1993 г. за президент на страната е избран бившият дългогодишен ръководител на комунистическата партия Гайдар Алиев, отстранен през 1987 г. от Михаил Горбачов по обвинение в корупция. На изборите той побеждава предишния президент – Абулфаз Елчибей, лидер на протурския Азербайджански национален фронт. По-късно Алиев концентрира властта в свои ръце. Парламентът (*мили меджлис*) е лоялен към него и дейността на опозицията е затруднена.

През 2003 г. Гайдар Алиев умира и за президент на Азербайджан е избран неговият син Илхам Алиев.

Аландските острови (Ахвенанмаа) е автономна провинция, която в географско и административно отношение принадлежи към Финландия, но по своя етнически и културен произход е по-близка до Швеция. Тази раздвоеност – или по-скоро брак по принуда с Финландия – личи и от флага на провинцията, който демонстрира по доста провокиращ начин, без все пак да минава границите на приличието, емоционалните връзки и съпринадлежността на населението към Швеция. Само червеният кръст по средата го отличава от иначе идентичния шведски флаг.

Архипелагът Ахвенанмаа се състои от 35 обитаеми острова и 6500 други острови и рифове. Те са географско продължение от архипелага от югозападното финландско крайбрежие, но всъщност се намират по-близо до шведския, отколкото до финландския, бряг. Откритото море Ахвенанмери отделя Ахвенанмаа от намиращите се само на 40 км от там брегове на Швеция.

В исторически план архипелагът Ахвенанмаа е заселен в посока от Швеция. Той служи като предмостово укрепление на викингите при походите им към крайбрежните райони на Финския залив през IX–XI в. В Ахвенанмаа са открити над 11 000 гробове и паметници от праисторическия период, по-голямата част от които от времето на викингите говорят за богатото и славно минало на архипелага.

Християнството се разпространява в Ахвенанмаа на прага на новото хилядолетие, когато архипелагът е присъединен към Кралство Швеция, или около стотина години преди завладяването на Финландия от шведите. Ранното шведско влияние продължава да се усеща и в средновековните гранитни църкви, които могат да бъдат забелязани изключително често по тези земи. Жителите на архипелага обаче са доста независими и

АЛАНДСКИ ОСТРОВИ (АХВЕНАНМАА)

Автономна провинция на Финландия

Площ – 1550 км²
 Население – 25 600
 Столица – Марианхамна
 Основни езици – шведски 94 %, фински 5 %
 Религиозна принадлежност – протестанти 90 %
 Основен експортен продукт – параходство и корабостроителна промишленост
 Средна продължителност на живота – 76 г.
 Грамотност на населението – 100 %
 Международен идентифициращ код – AL

11:18

още през XIV в. създават свой орган за самоуправление – областния парламент (landsting).

Връзките на Ахвенанмаа с шведската столица Стокхолм се запазват доста тесни в продължение на столетия. Архипелагът доставя за столицата предимно дървен материал и риба, а от там пък получава потребителски стоки за нуждите на островното население.

Когато след Наполеоновите войни през 1809 г. Швеция губи Финландия, която става Велико автономно княжество в рамките на Руската империя, жителите на Ахвенанмаа рязко се противопоставят на присъединяването към Русия, и то не без основание. Стратегическото местоположение на архипелага като една от най-издадените западни части на Руската империя налага мощно въоръжение. През 20-те години на XIX в. започва мащабното изграждане на укрепление Бомарсунд. То служи като едно от предните защитни укрепления на Петербург. На острова са разположени руски войници, чиято численост е почти колкото цялото население на Ахвенанмаа.

По време на Руско-турската война през 1854 г. англо-френският флот атакува руските укрепления по бреговете на Финския залив. Укрепление Бомарсунд е най-важният обект на атаката и на практика е сринато със земята. Тази „Аландска война“ довежда до решението от Парижкия мирен договор през 1856 г. за демилитаризирането на Ахвенанмаа, след като западните държави първо предлагат архипелага на Швеция. В резултат на договора в Ахвенанмаа е забранено в бъдеще да се строят укрепления, както и да се разполагат постоянно пребиваващи войски.

В навечерието на и през Първата световна война на острова все пак идват руски войски. Войната приключва с рухването на царска Русия, с Октомврийската революция и извоюването на независимост на Финландия. Шведско-езичната и прошведски настроена провинция обаче желае да се присъедини към Швеция. Петиция по този въпрос е подписана от 96 % от жителите на Ахвенанмаа и е връчена на краля на Швеция. През 1918 г. на острова се провеждат неофициални избори за Ландтаг (областно народно събрание за самоуправление) с цел присъединяване към Швеция. Финландците са

готови да предоставят автономия на жителите на архипелага, но жителите на Ахвенанмаа отказват предложението.

Спорът около Ахвенанмаа изостря отношенията между Финландия и Швеция. Чрез посредничеството на Обществото на народите въпросът намира решение през 1921 г. Ахвенанмаа получава специален автономен статут, но като финландска провинция. За единствен официален език на островите е определен шведският. Само жителите на Ахвенанмаа имат правото да притежават земя там без специално разрешение. Местният парламент (Ландтагът) става върховен орган за вземане на решения по вътрешните въпроси, засягащи архипелага. Жителите на Ахвенанмаа имат правото на един представител за финландския парламент. Положението на демилитаризирана зона на Ахвенанмаа е запазено и за нейните жители не важи общата военна повинност във Финландия.

По отношение на флага също е направено изключение. Във Финландия единствено Ахвенанмаа има свой областен флаг. Той влиза в употреба неофициално още в началото на 20-те години на XX в. и е официално признат през 1954 г. Флагът обаче може да се развява по обществените сгради само успоредно до малко по-големия по размер финландски флаг.

Знамето на Ахвенанмаа е като компромис между отличителните цветове на Ахвенанмаа и Финландия, между синьо-жълтия герб на Ахвенанмаа и червено-жълтите на Финландия. В действителност то се базира на шведския флаг с жълтия кръст на син фон. Към него е добавен червеният кръст, с което се получават гербовите цветове на Финландия, водещи началото си още от шведския период, но не и синьо-белите цветове от флага.

Напрежението от 20-те години на XX в. и проблемите с флага всъщност заличават успеха от постигнатото самоуправление на Ахвенанмаа. Жителите на архипелага вече не се стремят така настоятелно към обединение с Швеция и успяват да се концентрират върху усъвършенстването на собствената си система за вземане на решения. От 1970 г. Ахвенанмаа има свои представители в Северния съвет. Тя всъщност е един богат архипелаг, който навремето се е издържал от риболов и мореплаване, но днес туризмът заема все по-важно място.

Разгорелият се по-рано спор е решен по изключително успешен начин. Днес самоуправлението на Ахвенанмаа служи като международен модел за подражание, прилаган например във Ферьорските острови, както и за усъвършенстването на областното управление в Испания. С присъединяването на Финландия към Европейския съюз Ахвенанмаа остава извън вътрешните пазари и се обособява в отделна митническа зона. Това дава повод за разгарянето на дискусии, свързани с евентуалното получаване на независимост на провинцията.